

I. Stárnutí populace

Dříve než se analýza zaměří na osoby pobírající některou z forem důchodu a na průměrnou měsíční výši těchto důchodů, bude se zabývat genderovými aspekty stárnutí populace ČR.

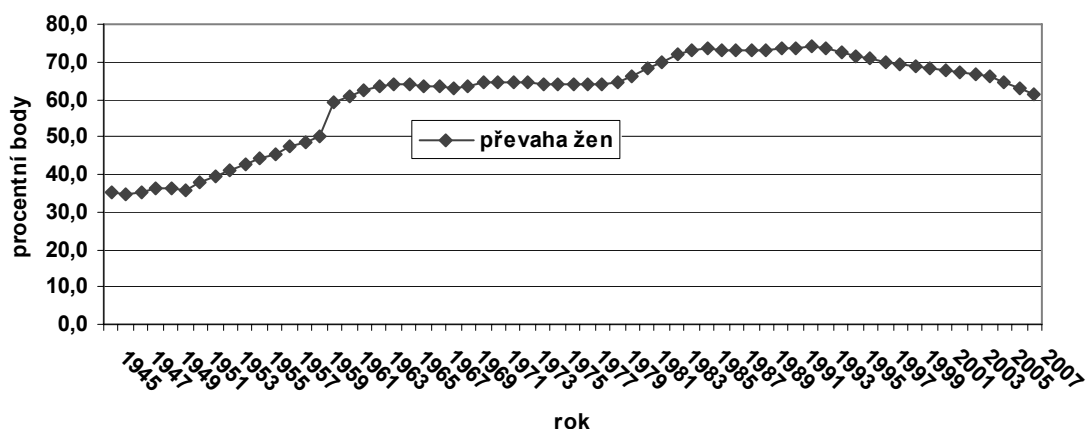
Proces stárnutí se již dlouhodobě projevuje skutečností, že se ženy i muži dožívají vyššího věku. Ženy přitom žijí v průměru déle než muži, dynamika růstu naděje dožití mužů při narození je však větší než v případě naděje dožití při narození u žen.

Kromě ukazatele naděje dožití při narození je vývoj stárnutí populace zřejmý i při pohledu na index stáří. Ten je konstruován jako podíl seniorů ve věku 65 a více let vztažených k dětské složce populace do 14 let včetně.

Od konce druhé světové války do 60. let 20. století jsou indexy stáří žen a mužů vyrovnané, do počátku 70. let vykazují růstový trend, pak dočasný trend poklesu po období baby-boomu let 70. a opět plynulý rostoucí trend, kdy index stáří žen je výrazně vyšší než index stáří mužů. Je nutné dodat, že index stáří žen byl vyšší než index stáří mužů po celé sledované období. A že při porovnání indexu žen k indexu mužů dochází od roku 1992 k pozvolnému sblížení hodnot obou indexů (výraznější dynamika stárnutí mužů nežli žen).

Od roku 1945 do roku 1964 (vždy k 31. 12.) se postupně zvyšovala procentní převaha žen v poměru indexů stáří žen a mužů (poměr indexu stáří žen k indexu stáří mužů vyjádřený v procentních bodech). Do počátku osmdesátých let hodnota poměru indexu stáří žen k indexu stáří mužů vykazovala konstantní úroveň, do roku 1992 plynule narůstala převaha žen. V roce 1992 byl index stáří žen o 72,4 procentních bodů vyšší než index stáří mužů. Tato procentní převaha se od té doby kontinuálně snižuje. K 31. 12. 2007 zaznamenala 61 %, tedy nejnižší hodnotu za celé sledované období. Index stáří žen činil 127,2 %, index stáří mužů byl podstatně nižší (78,9 %).

Graf 1: Diference v poměru indexů stáří žen a mužů v letech 1945-2007 (v procentních bodech). Zdroj: ČSÚ

K 31. 12. 2007 žilo v ČR více jak 10 381 000 osob. Podíl žen v populaci byl mírně nadpoloviční (ženy představovaly 51 % populace). Ve věku 65 a více let k tomuto datu žilo na území ČR 17,3 % všech žen a 11,8 % všech mužů, tedy o 5,5 procentních bodů méně. Ve věku 85 a více let žilo 1,7 % všech žen a 0,7 % všech mužů.

Ve věkové skupině 65-69 let tvořil podíl žen k 31. 12. 2007 mírnou nadpoloviční většinu (55 %), ve věku 80-84 let to bylo již necelých 70 % a v nejvyšší věkové skupině 90 a více let byla již převaha žen markantní (78,6 %).

Kromě vyššího indexu stáří než u mužů je v případě žen logicky vyšší i ekonomické zatížení (index ekonomické zátěže je konstruován jako podíl předproduktivních a postproduktivních složek populace, tedy do 14 let a nad 65 let věku včetně, k produktivní složce populace ve věku 15-64 let). Vlivem silnějšího zastoupení věkové kategorie 65 a více let v populaci mají ženy i vyšší ekonomické zatížení (44,6 %) než muži (36,4 %).

Pokud dojde k porovnání pouze věkových skupin 65 a více let a produktivní složky populace 15-64 let, projeví se výraznější ekonomická zátěž na straně žen – 24,9% podílu pětadesáti- a víceletých žen ze všech žen oproti 16% podílu mužů.

Podrobnější charakteristikou ukazující hlavní projevy stárnutí populace v ČR jsou tzv. věkové příspěvky (více viz metodika) jednotlivých věkových skupin na naději dožití při narození. Jinými slovy dochází k identifikaci věkových kategorií, jež se u žen, respektive u mužů, nejvíce a nejméně podílely svými úmrtnostními poměry ve sledovaném období na zvýšení celkové střední délky života při narození.

Ve většině věkových kategorií byly příspěvky na naději dožití při narození u mužů vyšší než u žen. Výjimkami byly dětská kategorie 1-4 roky a nejvyšší pětileté věkové kategorie od 70 let života výše.

Na celkovém zlepšení úmrtnostních poměrů mužů se při porovnání let 2007 a 1990 nejvíce podílela věková kategorie 65-69 let, a to 13 procenty. V těsném závěsu pak následovaly věkové skupiny 60-64 let, 70-74 let a pak nejnižší věková kategorie do 1. roku života (v první polovině 90. let 20. století došlo k výraznému snížení už tak relativně nízké kojenecké úmrtnosti). Zmíněné věkové kategorie se v případě mužů podílely na zvýšení naděje dožití při narození téměř pětáctyřiceti procenty.

Na celkovém zlepšení úmrtnostních poměrů žen v roce 2007 se nejvíce podílela věková kategorie 70-74 let, a to z více jak 15 procent. Ženy se v roce 2007 dožívaly v průměru o více jak čtyři roky vyššího věku než v roce 1990. Na druhém místě potom figurovala věková skupina 75-79 let, na třetím 65-69 let. Čtvrtá příčka patřila – stejně jako u mužů – dětem do jednoho roku života. Zmíněné věkové skupiny se v případě žen podílely na celkovém prodloužení střední délky života žen z více jak poloviny – 54 %.

Všechny věkové příspěvky (v případě žen i mužů) se v celé ČR podílely na celkovém nárůstu naděje dožití kladně. Nejmenší zlepšení úmrtnostních poměrů se u obou pohlaví projevilo v kategorii 10-14 let, kde je úmrtnost velmi nízká.

Graf 2: Příspěvky k nárůstu naděje dožití mezi roky 1990-2007. Zdroj: ČSÚ

